

LJUBLJANSKI REGULACIJSKI NAČRTI DO 1918

Povzetek rezultatov in vodnik po spisih in regulacijskih načrtih

Vlado Valenčič

I.

Gradbena, gasilna in olupševalna komisija, ki je imela v začetku preteklega stoletja nalogo, dajati gradbena dovoljenja, je pri svojem delu spoznala, da ji je potreben za uravnavanje gradenj podroben situacijski načrt Ljubljane v večjem merilu.¹ Na podlagi takega situacijskega načrta bi določala stavbne črte v primerih, ko je šlo za gradnjo ali prezidavo hiš. Ta zamisel iz leta 1807 je ostala neizvedena. Leta 1840 je komisija po naročilu gubemija pripravila katastrski načrt, na katerem so bile zarisane projektirane regulacijske črte; dodala je tudi seznam regulacijskih črt. Seznam je v 41 točkah določal, kje naj bi se ceste in ulice regulirale. V nekaj primerih naj bi pomaknili nazaj dvoriščne zidove in razširili ulice; celo več hiš bi se moralo umakniti, da bi se vzpostavila ob ulici enotna stavbna črta. Predvidene so bile tudi nekatere nove ulice, druge naj bi bile regulirane. Magistrat, ki mu je bil elaborat gradbene komisije predložen v izjavo, z njim ni bil zadovoljen. Verjetno se je zbal prevelikih stroškov, ki bi bili združeni z izvedbo predloženega regulacijskega načrta. Mesto bi moralo odkupiti razna zemljišča za regulacijo ulic ter plačevati odškodnino za prestavljanje hiš in dvoriščnih zidov, ki bi ostali zunaj regulacijskih črt. Predloženi načrt mu ni ustrezal tudi zaradi premajhnega merila, trdil je, da za svoj namen ne bi bil uporaben. Ker pa je odklonil po-

nudbo, da bi bil na njegove stroške izdelan načrt v večjem merilu, je bila zadeva za dalj časa odstavljena z dnevnega reda.²

Ko je bila sredi prejšnjega stoletja reorganizirana mestna uprava ~~ja~~ in je bil 1851 nastavljen mestni gradbeni nadzornik za opravljanje gradbenih zadev, je gradbena, ~~gasilna~~ ⁱⁿ ~~olepševalna~~ komisija ~~sveto~~ ^{je} posle izročila magistratu ter s tem zaključila svoj ob- stoj. Dograditev železnice Dunaj-Trst ni ostala brez vpliva na grad- beno razvoj Ljubljane. Železniško postajo, tedaj ležečo v še nezazida- nem okolišču daleč od mestnega središča, je bilo treba naj navezati z novimi ulicami. Zemljišče ob njih je bilo pripravno kot stavbni pro- stor za nove hiše, zato se je povečana stavbna dejavnost začela usmer- jati v ta mestni del. Pa tudi sicer so gradbeni razvoj mesta nastale nove razmere in tako tudi nove urbanistične naloge za mestno upravo. Ena izmed teh nalog je bila, postaviti osnovo za zazidavo še nezazi- danih mestnih okoliščev. Način zazidave ni mogel biti prepuščen le po- sameznikom, ki so hoteli graditi, upoštevati je bilo treba tudi koristi in potrebe mesta. Janez Gutman, ki je v letih 1858-1861 kot županov na- mestnik opravljal županske posle, je spoznal, da mora mesto imeti re- gulacijski načrt kot osnovo pri podeljevanju gradbenih dovoljenj za nove zgradbe kakor tudi za prezidavo starih hiš. Dal je izdelati tak načrt mestnemu gradbenemu nadzorniku Francu Pollaku. Izdelani načrt s Pollakovim poročilom je bil 29. aprila 1861 izročen gradbenemu od- boru, da bi o njem razpravljali in ga nato predložili mestnemu svetu v sklepanje. Ravno tedaj, ko je bil osnutek regulacijskega načrta predložen gradbenemu odboru, je prišlo do spremembe v mestni upravi. Za novega župana je bil izvoljen Mihael Ambrož. Nova mestna uprava se z regulacijskim načrtom ni ukvarjala, v času Ambroževega župano- vanja ni prišel na dnevni red.

Ponovno je sprožil to vprašanje Gutman kot magistratni svet-

nik in gradbeni referent leta 1864 nekaj mesecev po Ambroževi smrti. Opozarjal je, da imajo vsa glavna pa tudi mnoga podeželska mesta in trgi lokalne in situacijske načrte, ki dajejo smernice pri podeljevanju gradbenih dovoljenj za nove stavbe in prezidave. Tudi Ljubljana je potrebovala tak načrt za bodočnost, ker se je mesto pričelo širiti. Nekatero stare stavbe ~~xxxxxxjimi~~ z nerodnimi ogli so že ovirale promet, potrebne so bile prezidave. Bodočo ureditev je bilo treba predvidevati z regulacijskim načrtom. Magistrat je Gutma^hovo pobudo takoj sprejel in župan dr. Costa je naročil gradbenemu odboru, naj pripravi svoje predloge. Toda tedaj načrtov, ki so bili napravljeni leta 1861, ni bilo mogoče najti; pod županom Ambrožem so bili založeni. Zato je magistrat naročil pri državnem mapnem uradu nove mapne skice, da bi na njihovi osnovi napravili nov osnutek regulacijskega načrta. Poteklo pa je še nekaj let, preden se je zadeva pomaknila naprej. Leta 1868 so slučajno našli v županovi pisarni založeni Pollakov osnutek. Zdi se, da ga je Pollak potem še dopolnil ali predelal; leta 1869 ga je predložil magistratu v odločitev. V poročilu je omenjal, da gradijo v novejšem času hiše zlasti na polju za vrtovi šentpeterskega predmestja (med Sv. Petra sedaj Trubarjevo cesto in železnico) ter ob Dunajski, sedanji Titovi, in Celovški, sedanji Gosposvetski, cesti. Na osnutku je označil nove ceste in ulice, za nekatere obstoječe je predvideval razširitev in spremembe; označene so bile tudi stavbne črte. Iz Pollakovega poročila se vidi, da je v načrtu posvetil največ pozornosti ureditvi ulic v delu mesta, ki je nastajal med železnico, Kolodvorsko ulico, sedaj Moše Pijadejeva cesta, Sv. Petra cesto in Kravjo dolino, sedaj Vidovdanska cesta, ter prostorom med Dunajsko in Celovško cesto. Posebej je še omenjal novo stavbno črto v Babji dolini, ljudski naziv za današnjo Vegovo ulico, v Gledališki, danes Wolfovi, ulici, v Špitalski, današnji Stritarjevi,

ulici, na Šolskem, današnjem Vodnikovem, trgu, na Poljanski cesti in v Streliški ulici. Upoštevani so bili torej vsi okoliši, v katerih se je mesto širilo. Ker se načrt ni ohranil, vsaj v Mestnem arhivu ga ni bilo mogoče zaslediti, ni znano, kakšen je bil v podrobnostih. Mogoče je ugotoviti le, da je bil leta 1869 izročen predsedniku takratnega gradbenega odbora, ki naj bi o njem razpravljal.³

Nadaljnja usoda Pollakovega osnutka regulacijskega načrta je zavita v temo. Jasno je le, da započete delo niso nadaljevali. Verjetno je bil en razlog v spremembi mestne uprave, leta 1869 je prišla v roke novega občinskega sveta. Do leta 1873 se o regulacijskem načrtu ni več govorilo. Tedaj je mesto najelo posojilo 1.500.000 goldinarjev in je šlo za uporabo tega denarja. Občinski svet je med drugim sklenil, naj se izdelata regulacijski načrt in je naročil gradbenemu odboru, naj pripravi potrebne predloge. Do tedaj opravljenih del ter Pollakovega osnutka ob tej priliki niso omenjali.

Za izdelavo regulacijskega načrta se je zavzela tudi leta 1873 ustanovljena Kranjska stavbna družba (*Krainische Baugesellschaft*). Ta družba si je pridobila ob današnji Cankarjevi cesti, ob Prešernovi cesti, Erjavčevi cesti ter na Vrtači obsežna zemljišča z namenom, da jih parcelira za stavbišča in zazida s stanovanjskimi zgradbami. V začetku 1874 je Kranjska stavbna družba predložila občinskemu svetu spomenico; v njej je utemeljevala potrebo po regulacijskem načrtu, ki naj bi določil smernice za gradbeno dejavnost. Obenem je predložila lasten osnutek za zahodni in severni del mesta. Osnutek ni ohranjen, njegovo vsebino moremo povzeti le iz razlage v spomenici. Operat stavbne družbe je vzel za osnovo podaljšanje Tržaške ceste, ki naj bi v ravni črti dosegla Celovško cesto. Ker načrta ni, ne vemo točno, kako naj bi predvideni podaljšek Tržaške ceste potekal. Verjetno bi imel, ker naj bi potekal v ravni črti do Celovške ceste, nekoliko drugačen

potek kot današnja Prešernova cesta. Pravokotno na novo cesto je bilo projektiranih več ulic, ki so bile presekanе s prečnimi ulicami. Z novo Tržaško cesto bi odpadel del ~~stare~~ ^{stare}, ki je potekala nekoliko vijugasto od začetka današnje Prešernove ceste pri "Lovcu" nekako do tam, kjer jo je prerezala Nunska, današnja Veselova ulica, potem pa se je obrnila proti sedanjemu opernemu gledališču, od tod pa po Cankarjevi na Dunajsko, današnjo Titovo, cesto. Ceste, ki bi se odcepile od nove Tržaške ceste, so bile ~~proj~~ projektirane največ tako, da so se iztekale v že obstoječe ulice. Pri projektiranju sedanje Cankarjeve ceste in vzporedne Kidričeve ulice je bilo predvideno, da ~~je~~ ^{bosta} prej ali slej porušeno vojaško skladišče in vojaška bolnica, ki sta stala na prostoru med tema ulicama in delno tudi na prostoru sedanjih ulic. Po osnutku Kranjske stavbne družbe bi zaradi izvedbe sedanje Cankarjeve ceste odpadel del Lattermanovega drevoreda v dolžini okrog 100 metrov. Tedaj je namreč drevored segal nekako od današnje Beethovnovе ulice do tivolskega gradu. Prostor med novo Tržaško cesto in železniško progo je bil zamišljen kot park.

Predlog Kranjske stavbne družbe je bil izročen stavbnemu odboru, da uporabi, kar bi ustrezalo, pri izdelavi mestnega regulacijskega načrta.

Za izdelavo načrta, ki bi točno določil stavbne črte, se je 1.1875 zavzemal občinski svetnik Franc Potočnik. Opozoril je na slabe ~~le~~ strani, ki jih je imelo pomanjkanje regulacijskega načrta, kar se je pokazalo v več primerih pri novih stavbah kot tudi pri prezidavah starih stavb. Regulacijski načrt bi moral predvideti bodoči gradbeni razvoj mesta in določiti v naprej stavbne črte, ki so se tedaj določale od primera do primera. Potočnik je predlagal, naj občinski svet izbere komisijo petih članov, ki naj bi se s tem ukvarjala.

Rezultat omenjenih pobud je bil verjetno osnutek regulacij=

nikov, članov magistrata in drugih izvedencev, da načrt podrobno preučijo in povedo svoje mnenje. Občinski svet je ta predlog 18. februarja 1876 odobril. In kot že nekolikokrat prej je bila končna beseda o regulacijskem načrtu zopet odložena. V svojem poročilu je inženir Wagner omenjal, da mestni stavbni urad pripravlja tudi regulacijski načrt za severni del mesta, to je za Šentpetrsko in Kapucinsko predmestje. Ni znano, ali je bil osnutek takega regulacijskega načrta narejvan; v Mestnem arhivu se ni ohranil.

Kranjska stavbna družba, ki je takrat gradila na svojih zemljiščih ob Prešernovi in Cankarjevi cesti, je zaradi dostopa do novih zgradb želela, da bi se čimprej uredilo vprašanje preložitve stare Tržaške ceste in ureditve nove ceste v poteku sedanje Prešernove. Spodnji ustroj za to cesto je bil leta 1880 v poteku nekako od Vese^{ulice}love do Cankarjeve ceste že narejvan. Želja družbe je bila, da bi se cesta izvedla vsaj do današnje Puharjeve ulice. Leta 1882 je stavbna družba predložila mestnemu magistratu načrt, narejval ga je tehnični vodja stavbenik Viljem Treo, ki kaže, kako si je zamišljala rešitev teh vprašanj⁶. V načrtu je bila zarisana nova cesta, ki je bila ~~pozneje~~ izvedena z današnjo Prešernovo. Za potek od Cankarjeve ceste do Puharjeve ulice je načrt imel dve varianti. Zarisane so bile tudi nekatere druge pozneje izvedene ulice kot Šubičeva, Kidričeva, Puharjeva. V marsičem pa so bile poznejše rešitve drugačne, kot pa jih je predlagala Kranjska stavbna družba v svojem osnutku. Na zemljišču, kjer stoji sedaj zgradba Narodnega muzeja, je predvidevala vile. Med sedanjo Prešernovo cesto in med železniško progo naj bi bil park. Pozneje je bil prostor zazidan z vilami, bivšim dekliškim licejem, v novejšem času s pravoslavno cerkvijo in Moderno galerijo.

O osnutku in predlogu Kranjske stavbne družbe sta razpravljala stavbni in olepševalni odsek ter priporočala občinskemu svetu izvedbo

novе ceste, ki bi prevzela tovorni promet med Tržaško cesto ter Celovško in Dunajsko cesto. Toda v kljub splošno priznani potrebi je preteklo več kot desetletje, da je bila sedanja Prešernova cesta po-tegnjena do Celovške ceste.⁷ Iz leta 1890 je situacijski načrt za okoliš med Igriško ulico, Rimsko cesto, današnjo Prešernovo cesto in Veselovo ulico. Verjetno je tudi ta načrt predložila Kranjska stavbna družba. Predvideval je namreč novo ulico od Gradišča do Prešernove ceste nekako v smeri Erjavčeve ceste. Ta ulica bi povezala z mestom stavbišča, ki jih je stavbna družba imela ob Prešernovi cesti ter ob omenjeni novo projektirani ulici.⁸

Nekakšen regulacijski načrt za mestni del med Dunajsko cesto, Kolodvorsko ulico, Dolgo (sedaj Dalmatinovo) ulico in železniško progo je mestni stavbni urad napravil leta 1888.⁹ Po tem načrtu je bil omenjeni mestni del razdeljen z novo projektiranimi ulicami na pravilne bloke. V smeri od zahoda proti vzhodu bi potekale štiri ulice, dve sta bili že od prej, Predilna (sedaj Pražakova) in Dolga ulica. Za obe ulici je načrt predvideval regulacijo in razširitev na 12 m. Projektirani sta bili dve novi ulici, ena v poteku Tavčarjeve ulice, tudi v širini 12 m, druga v poteku Trdinove in Čufarjeve v širini 16 m. V smeri sever-jug sta bili projektirani čez to zemljišče dve novi ulici v širini 12 m, ena v poteku Cigaletove ulice, druga v poteku Miklošičeve ceste. Predvidena je bila regulacija Kolodvorske ulice in njena razširitev na 12 m. Kot se vidi iz načrta, je bil blok v sredini tega zemljišča, ki bi ga omejevale Cigaletova ulica in Miklošičeva cesta ter Tavčarjeva in Trdinova-Čufarjeva ulica, zamišljen kot park. Zgradba sodne palače je pozneje zahtevala drugačno rešitev; cesta v poteku Trdinove-Čufarjeve ulice je bila s sodno palačo prekinjena ter blok do Tavčarjeve ulice zazidan. Park je dobil prostor pred sodno palačo med Dalmatinovo in Tavčarjevo ulico.

Načrt mestnega stavbnega urada iz oktobra 1889 vsebuje

mestni okoliš med Župančičevo ulico na zapadu in Njogoševo cesto na vzhodu ter železniško progo oziroma kolodvorom na severu ~~in~~ Ljubljano na jugu. Zemljišče med Dunajsko cesto in Kolodvorsko ulico ter kolodvorom in Dalmatinovo ulico je bilo razdeljano na bloke z ulicami kot na načrtu iz leta 1888. Na načrtu je bila ~~in~~ predvidena nova ulica od Cankarjeve ~~XXXXX~~ do Celovške ceste, regulacija in razširitev Dunajske ceste in Šelenburgove ulice ter Slonove (Čopove) in Frančiškanske (Nazorjeve) ulice. Po načrtu bi se ulica, projektirana v poteku Cigaletove, nadaljevala do Frančiškanske, Miklošičeva pa do Marijinega (Prešernovega) trga. Regulirana bi bila Prečna ulica. Kolodvorska ulica, razširjena na 12 m, bi bila regulirana do Sv. Petra (Trubarjeve) ceste. Proti vzhodu je bila od Resljeve ceste naprej projektirana 14 m široka cesta ob železnici. Parna (današnja Slomškova) ulica bi bila regulirana in razširjena; Trdinova-Čufarjeva ulica se je po načrtu nadaljevala v širini 16 m do Resljeve ceste, naprej do Kotnikove pa v širini 12 m. Za Pristavsko (Kotnikovo) ulico je načrt predvideval regulacijo in razširitev, potekala bi le do Slomškove ulice. Od Kravje doline (Vidovdanske ceste) do ceste ob železnici je bila projektirana regulacija in razširitev Travniške (Metelkove) ulice ob zahodni fronti nekaj let prej zgrajenih poslopij pehotne vojašnice. Ob vzhodni fronti stavbišča pehotne vojašnice je bila od Kravje doline do ceste ob železnici projektirana nova ulica, sedaj Majstrova.¹⁰

Iz leta 1894 je načrt s stavbnimi črtami na zemljišču med Prulami in Karlovško cesto. Načrt je bil napravljen v stavbnem uradu, podpisal ga je mestni inženir I. Sbrizaj. Od Karlovške ceste so bile pravokotno na cesto, predvideno ob obrežju Ljubljane, projektirane tri ulice, ena je bila projektirana v sredini po vsej dolžini zemljišča vzporedno s cesto ob obrežju. Cesta ob Ljubljani, sedaj Prule, ki se nadaljevala preko mosta čez Gruberjev prekop do kolodvora dolenske železnice.¹¹ Ta načrt ni bil izveden.

II.

Do sedaj omenjeni ohranjeni načrti so obravnavali posamezne mestne dele, kjer je zaradi nameravanih gradenj bilo treba določiti stavbne črte. Do izdelave regulacijskega načrta za vse mestno ozemlje pa ni prišlo, dasi so bili v letih 1889 in 1890 v proračunih že predvideni zneski za ta namen.¹² Šele potres leta 1895 je to vprašanje zopet postavil z vso nujnostjo na dnevni red. Po sklepu občinskega sveta je bila izdelava regulacijskega načrta poverjena arhitektu Kamilu Sitteju, ravnatelju državne obrtne šole na Dunaju.¹³

Sittejev načrt se v Ljubljani ni ohranil, pač pa v njegovi zapuščini; sedaj ga hrani "Institut für Städtebau, ~~Raumplanung~~ Raumplanung und Raumordnung" pri tehnični visoki šoli na Dunaju. Iz tega načrta z mestnim središčem je bil objavljen.¹⁴ Osnutek je bil napravljen ~~na~~ katastrskem načrtu. Od Sittejevih pobud so bile v poznejše odobreni regulacijski načrt sprejete le nekatere in niti ne tiste, ^{za} katere se je najbolj zavzemal.

Iz lastnega nagiba sta napravila in predložila osnutka regulacijskega načrta arhitekta Maks Fabiani in Anton Wolf. Arhitekt Wolf je bil ~~stari~~ vodja Kranjske stavbne družbe. Njegov osnutek ni znan, zato ne vemo, kako si je zamislil ureditev mesta. Verjetno pa se z njim ni mnogo oddaljil od koncepta, ki ga je pri parcelaciji svojih zemljišč in pri njihovi zazidavi do tedaj uveljavljale podjetje, katerega stavbni vodja je bil. Ker je ~~imel~~ med tedanjimi projektanti regulacijskih osnutkov iz svoje prakse najbolj poznal krajevne razmere, je napravil tudi nekaj detajlnih načrtov za ureditev posameznih delov. Iz dopisa, s katerim je predložil svoj elaborat, je videti, da je obsegal regulacijski načrt v merilu 1:2880 vse občinsko ozemlje, tri detajlne načrte nekaterih pomembnejših mestnih delov, profekta dveh trgov ter poročilo s pojasnili. Ohranilo se ni od tega elaborata ničesar. Iz Wolfovega osnutka ni mogel mestni stavbni urad

pri izdelavi končnega osnutka nič bistvenega uporabiti.

Arhitekt Fabiani je osnutek regulacijskega načrta publiciral in je znan po tej objavi.¹⁵ Skoraj gotovo pa je predložil Fabiani osnutek tudi v katastrskem merilu in ne le v svoji publikaciji. Vendar tak osnutek ni ohranjen. Iz Fabianijevega osnutka je mestni stavbni urad pri končni izdelavi regulacijskega načrta uporabil več idej, tako da so bili njegovi predlogi v glavnem uresničeni.

Končni osnutek regulacijskega načrta, ki je bil potem predložen v odobritev občinskemu svetu, je izdelal mestni stavbni urad s sodelovanjem stavbnega odseka.¹⁶ Načelnik stavbnega urada je bil ing. Jan Duffé, stavbnemu odseku pa je predsedoval ing. Ivan Hráský. Tudi original tega osnutka se v mestni registraturi ni ohranil. Ohranjena pa je ena izmed 12 fotokopij, ki so bile tedaj napravljene. "Splošni regulacijski načrt za deželno stolno mesto Ljubljano" je po tej fotokopiji imel datum 9.11.1895, opremljen je bil s štampiljko Mestnega stavbinskega urada, podpisal pa ga je Jan Duffé.¹⁷ Ta osnutek je ^{obravnavala} posebna anketa, ki so pri njej sodelovali zastopniki stavbnega, finančnega in olepševalnega odseka, zastopniki deželne vlade in deželnega odbora, zastopnik Kranjske hranilnice in ljubljanski stavbeniki.¹⁸ Predlagala je spremembe v nekaterih podrobnostih. Mestni stavbni urad jih je le deloma upošteval, ker je glede na nekaterih vprašanj zagovarjal drugačno stališče. Pripravljen je bil dokončni predlog regulacijskega načrta, ki ga je občinski svet sprejel na seji 23. januarja 1896. Zoper regulacijski načrt je prišlo več ugovorov zemljikih in hišnih posestnikov. Občinski svet je ugovorom delno ugodil, v nekaterih točkah pa je moral regulacijski načrt dopolniti na zahtevo deželne vlade. Na seji občinskega sveta 1. septembra 1896 so bili sprejeti sklepi, potrebni v zvezi z omenjenimi spremembami in dopolnitvami. Nato je bil regulacijski načrt ponovno

predložen deželni vladi v končno odločitev. Deželna vlada ga je v sporazumu z deželnim odborom odobrila z odločbo od 10. avgusta 1897 z izjemo nekaterih predvidenih ulic, zoper katere so ugovarjali prizadeti zemljiški posestniki. V odobritveni odločbi je deželna vlada naročila magistratu, naj izdelava tri izvode regulacijskega načrta, ki naj vsebuje razen že obstoječih stavbnih črt le z njeno odločbo odobrene regulacijske črte. Zaradi lažjega uporabljanja in hranjenja naj bodo ti izvodi izdelani na posameznih listih. Ko bodo gotovi, deželna vlada je magistratu določila za izdelavo trimesečen rok, naj jih predloži, da jih bo po ugotovitvi soglasja z odobrenim načrtom opremila z odobritveno klavzulo. Potem bodo ti izvodi izvorniki odobrenega ~~ix~~ regulacijskega in razširjevalnega načrta. En načrt bo obdržala deželna vlada, drug izvod bo izročen kranjskemu deželnemu odboru, tretji pa bo vrnjen magistratu. Ta zadnji izvod bo služil za podlago glede določanja stavbnih črt po predpisih stavbnega reda. Zato mora ostati popolnoma nedotaknjen in se ne sme vanj ničesar več vrisati.

Mestni stavbni urad je nato izdelal nove izvode regulacijskega načrta na petih listih, deželna vlada jih je potrdila pod št. 9486 19. avgusta 1898, sklicujoč se na svojo odločbo št. 11.810 od 10. avgusta 1897. Ti izvodi regulacijskega načrta so ohranjeni.¹⁹

V zbirki načrtov je tudi nek regulacijski načrt, ki je, kot je soditi po imenih ulic in po zarisanih stavbah, nastal tik pred prvo svetovno vojno. Načrt v merilu 1:2880 je na dveh na karton prilepljenih listih, vzhodni in zapadni del mesta sta vsak na posebnem listu. Toda v sredini manjka pas v širini od Tromostovja do Zmajskega mosta. Na načrtu so zarisane stavbne črte. Zdi se, da je bil regulacijski načrt iz 1896 s poznejšimi spremembami prenesen na katastrsko stanje okrog 1914.²⁰

Regulacijski načrt iz 1895 je bil delno vrisan v načrt Ljubljane iz okrog 1900, ki ga je narisal mestni arhitekt C.M.Koch.²¹ V tem načrtu so črtkano vrisane ulice, ki jih je regulacijski načrt predvideval na obeh straneh začetka Tržaške ceste, na Mirju, v delu Trnovega, na Prulah (le nekatere ulice) ter na Poljanah.

III.

Po odobritvi je regulacijski načrt doživel številne spremembe in dopolnitve. Kakor regulacijski načrt je moralo mesto tudi spremembe predlagati v odobritev deželni vladi. Načrti sprememb z odobritveno klavzulo so povečini ohranjeni; zbrani so v posebni zbirki. Za to zbirko načrtov sta bila napravljena dva seznama. Prvi je bil voden sproti in vsebuje 64 sprememb in dopolnitev regulacijskega načrta. Dopolnilni seznam je bil napravljen naknadno ter je zajel 14 sprememb regulacijskega načrta; od teh jih 13 iz neznanega razloga v prvem seznamu ni bilo upoštevanih.²² Med temi so tudi regulacijski načrti Spodnje Šiške, ki je bila 1914 priključena Ljubljani.

Spremembe regulacijskega načrta po prvem seznamu, odobrene do 5. julija 1919, so bile naslednje:

1. opuščena je bila projektirana ulica od glavnega vhoda pehotne vojašnice mimo plinarne pravokotno na Resljevo cesto (sklep obč. sveta 3. maja 1898, Cod. III/50, fol. 181 sl.);

2. stavbna črta v projektirani podaljšani Komenskega ulici je bila pomaknjena proti severu (sklep obč. sveta 14. aprila 1898, Cod. III/50, fol. 150 sl., spis v Reg. I fasc. 1148, fol. 231-243);

3. premaknjena je bila stavbna črta na Rimski cesti (sklep obč. sveta 5. julija 1898, Cod. III/51, fol. 83 sl., spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 599-629);

4. južna stavbna črta v Stiški ulici ostane nespremenjena na dotdanjem mestu (regulacijski načrt je namreč predvideval razširitev ulice in pomaknitev stavbne črte) (sklep obč. sveta 6. septembra 1898, Cod. III/51, fol. 167 sl., spis v Reg. I fasc. 1141, fol. 412-455);

5. stavbna črta Tržaške ceste se je na mestni meji proti Viču pomaknila proti zahodu in se prilagodila trasi državne Tržaške ceste (sklep obč. sveta 15. novembra 1898, Cod. III/52, fol. 58' sl., spis v Reg. I fasc. 1151, fol. 644-671);

6. opuščen je bil trg, projektiran ob zemljišču Franca Štruklja (sedaj hotel Turist), širina Dolge ulice (Dalmatinove) je bila skraćena od 18 na 16 m in za Kolodvorsko ulico v vsem njenem poteku določena širina 14 m (sklep obč. sveta 14. decembra 1898, Cod. III/52, fol. 164' sl., spis v Reg. I fasc. 1011, fol. 978-1016);

7. širina projektirane Čopove (sedaj Čufarjeve) ulice je bila skraćena od 16 na 12 m (sklep obč. sveta 7. marca 1899, Cod. III/53, fol. 134 sl., spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 640-662);

8. opuščena je bila projektirana ulica od Sv. Florijana ulice (Gornjega trga) k Sv. Jakoba (Gallusovemu) nabrežju čez zemljišče Stiškega dvorca in obdržana Stiška ulica v tedanjem obsegu (sklep obč. sveta 5. aprila 1899, Cod. III/53, fol. 206 sl., spis v Reg. I fasc. 1141, fol. 462-477);

9. severna regulacijska črta Predilne (Pražakove) ulice je bila pomaknjena proti severu (sklep obč. sveta 4. februarja 1897, Cod. III/48, fol. 53' sl., spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 728-750);

10. opuščena je bila projektirana ulica čez posest Friderike Bürger kot zveza Dunajske ceste s Kolodvorsko ulico (ta ulica je bila projektirana nekako kot podaljšek sedanje Kidričeve ulice), (sklep obč. sveta 4. februarja 1897, Cod. III/48, fol. 52', spis v Reg. I

fasc.2070, fol.728-750);

11. širina ulice Gradišče in njenega podaljška (Gorupove ulice) je bila zožena od 20 na 16 m, obdržana je bila vzhodna regulacijska črta (sklep obč. sveta 4. februarja 1897, Cod. III/48, fol. 51, spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 728-750);

12. spremenjena je bila regulacija Ceste na Rudolfovo železnico (Vošnjakove ulice) (sklep obč. sveta 4. februarja 1897, Cod. III/48, fol. 50' sl., spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 728-750);

13. spremenjena je bila severna regulacijska črta Sv. Petra (Trubarjeve) ceste od njenega začetka pa do hiše št. 9 (sklep obč. sveta 21. septembra 1897, Cod. III/49, fol. 89' sl., spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 728-750);

14. opuščena je bila projektirana cesta čez posest Viljema Treota, ki naj bi vezala Dunajsko (Titovo) cesto s Cesto na Rudolfovo železnico ^(Vošnjakovo ulico) oziroma s projektirano krožno cesto (danes Prešernova cesta), (projektirana ulica bi bila med sedanjo Dvoržakovo ulico in Gosposvetsko cesto), (sklep obč. sveta 4. februarja 1897, Cod. III/48, fol. 54', spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 728-750);

15. spremenjena je bila regulacijska črta Zvonarske ulice, širina je ostala 12 m (sklep obč. sveta 4. februarja 1897, Cod. III/48, fol. 49 sl., spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 728-750);

16. spremenjena je bila regulacijska črta Kolezijske ulice (sklep obč. sveta 20. julija 1897, Cod. III/48, fol. 374' sl., spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 728-750);

17. opuščena je bila v širini 16 m pravokotno na Tržaško cesto in na srednjo os glavne zgradbe tobačne tovarne projektirana cesta do prve s Tržaško cesto vzporedne ulice (Bičevja), (odločba deželne vlade 10. avgusta 1897, spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 728-750);

18. opuščena je bila Ozka ulica (od Kapiteljske ulice do Poljanskega nasipa med Kopitarjevo ulico in Barvarsko stezo), (sklep obč. sveta 4. februarja 1897, Cod. III/48, fol. 51' sl., spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 728-750);

19. premaknjene so bile stavbne črte na stavbišču nekdanje redute (sedaj stoji tam šentjakobska šola), (sklep obč. sveta 22. junija 1899, Cod. III/53, fol. 309' sl., spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 774-775);

20. premaknjena je bila južna stavbna črta Trubarjeve ulice (sedaj del Cojzove ceste med šentjakobskim mostom in Levstikovim trgom), (sklep obč. sveta 19. julija 1899, Cod. III/54, fol. 47', spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 774-775);

21. spremenjen je bil regulacijski načrt na Mirju glede zemljišča nemškega viteškega reda (sklep obč. sveta 13. julija 1899, Cod. III/54, fol. 2' sl., spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 774-775);

22. določene so bile stavbne črte v okolišu deželne bolnišnice in gluhonemnice na Zaloški ~~cesti~~ in Šmartinski (Njogoševi) cesti ter Holzapflovi in Cegnarjevi ulici (sklep obč. sveta 6. junija 1899, Cod. III/53, fol. 276 sl., spis v Reg. I fasc. 1151, fol. 1-7);

23. spremenjena je bila regulacija Predilne (Pražakove) ulice in njenega podaljška na drugi strani Dunajske ceste (Dvoržakove ulice), (sklep obč. sveta 8. novembra 1899, Cod. III/54, fol. 180' sl., spis v Reg. I fasc. 1147, fol. 385-427);

24. spremenjen je bil regulacijski načrt podaljšane Bleiweisove (Prešernove) ceste med Cesto na Rudolfovo železnico in Dunajsko cesto (sklep obč. sveta 13. februarja 1900, Cod. III/55, fol. 35' sl., spis v Reg. I fasc. 2070, fol. 776-784);

25. izdelan je bil regulacijski načrt za zemljišče ob Dunajski

cesti južno od topničarske vojašnice (med sedanjo Kržičevo ulico in Linhartovo cesto ter Dunajsko cesto in Peričevo ulico), napravljen je bil po Fabianijevem osnutku za regulacijo severnega dela Ljubljane iz 1899, (sklep obč. sveta 6. julija 1899, Cod. III/53, fol. 340 sl., spis v Reg. I fasc. 1209, fol. 276-279);

26. regulacijska črta na stavbišču nekdanje deželne bolnišnice je bila pomaknjena proti zapadu (ob Dunajski cesti na Ajdovščini), (sklep obč. sveta 5. marca 1901, Cod. III/57, fol. 83 sl., spis v Reg. I fasc. 1209, fol. 9-32);

27. premaknjena je bila regulacijska črta Čopove (Čufarjeve) ulice (sklep obč. sveta 30. decembra 1899, Cod. III/54, fol. 336 sl., spis v Reg. I fasc. 1228, fol. 651-659);

28. izdelan je bil regulacijski načrt za Kapucinsko predmestje severno od železniške proge (Bežigrad levo od Titove ceste do meje Spodnje Šiške, načrt se je delno naslanjal na Fabianijev osnutek), (sklep obč. sveta 5. aprila in 19. maja 1899, Cod. III/53, fol. 203' sl. in 263' sl., spis v Reg. I fasc. 1228, fol. 672-683);

29. spremenjena je bila stavbna črta obrežnega zidu in na nabrežju od Brega do Hradskega (Čevljarskega) mosta (sklep obč. sveta 29. aprila 1902, Cod. III/59, fol. 205 sl., spis v Reg. I fasc. 1511, XVI/2 št. 7736/1902);

30. spremenjen je bil regulacijski načrt ter opuščen projektirani trg nasproti topničarske vojašnice, tam naj se po tej spremembi izteka v svojem podaljšku 18 m široka Vodovodna cesta (sklep obč. sveta 15. julija 1902, Cod. III/60, fol. 50' sl., spis v Reg. I fasc. 1509, XVI/2 št. 21.096/1901);

31. spremenjen je bil regulacijski načrt ter opuščen nasproti domobranske vojašnice ob stiku Domobranske (Roške) in krožne ceste

predvideni trg (sklep obč. sveta 7. oktobra 1902, Cod. III/60, fol. 114 sl., spis v Reg. I fasc. 1209, V/4 št. 5160/1902^{fol. 593-619,});

32. izdelan je bil regulacijski načrt za del katastrske občine Gradišče med železniško progo, Cesto na Rožnik (Večno potjo) ter mestno mejo proti Viču (Regulacijski načrt iz 1895 tega okoliša ni upošteval), (sklep obč. sveta 24. novembra 1903, Cod. III/61, fol. 441 sl., spis v Reg. I fasc. 1513, XVI/2 št. 33.058/1902);

33. izdelan je bil regulacijski načrt za del k.o. Gradišče (kot pod 32 zgoraj);

34. spremenjen je bil regulacijski načrt in projektirana med Dunajsko cesto in Cigaletovo ulico nova ulica (Trdinova) v osi stranskega vhoda sodne palače (sklep obč. sveta 18. oktobra 1904, Cod. III/62, fol. 308 sl., spis v Reg. I fasc. 1521, XVI/2 št. 30.165/1904);

35. izdelan je bil regulacijski načrt za del Poljanskega predmestja med Poljansko cesto, progo dolenjske železnice, mestno mejo in levim bregom Gruberjevega prekopa (sklep obč. sveta 4. aprila 1905, Cod. III/63, fol. 130 sl.);

36. opuščena je bila projektirana 12 m široka cesta na severni strani domobranske vojašnice (sklep obč. sveta 7. junija 1904, Cod. III/62, fol. 146 sl., spis v Reg. I fasc. 1466, fol. 165-200);

37. spremenjena je bila zapadna stavbna črta v Gosposki ulici (med Trgom francoske revolucije in Turjaško ulico), širina ulice je bila zožena od 12 na 11 m (sklep obč. sveta 13. marca 1906, Cod. III/64, fol. 62 sl., spis v Reg. I fasc. 1524, XVI/2 št. 31.836/1905);

38. spremenjen je bil regulacijski načrt nasproti pehotne vojašnice v Vojaški (Maistrovi) ulici, (novo je bila projektirana ulica Friškovec), (sklep obč. sveta 4. decembra 1906, Cod. III/64, fol. 247 sl., spis v Reg. I fasc. 1524, XVI/2 št. 26.529/1905);

39. izdelana je bila regulacija Hrdeckega vasi (sedaj ceste) od Poljanskega mosta do mestne meje (sklep obč. sveta 15. julija 1907, Cod. III/65, fol. 152' sl., spis v Reg. I fasc. 1530, XVI/2 št. 18.161/1907);

40. spremenjen je bil regulacijski načrt dela Trnovega med Opekarsko cesto, Cesto v Mestni log in Pred konjušnico, projektirane so bile tri nove ceste, pri nekaterih pa je bila smer spremenjena (sklep obč. sveta 30. decembra 1907, Cod. III/65, fol. 254 sl., spis v Reg. I fasc. 1531, XVI/2 št. 35.681/1907);

41. opuščen je bil del Kapiteljske ulice od Barvarske steze do Poljanskega nasipa, odprla pa se je v odobrenem regulacijskem načrtu projektirana 12 m široka ulica kot podaljšek Stroßmayerjeve ulice od Poljanske ceste do Poljanskega nasipa (sklep obč. sveta 20. julija 1909, spis v Reg. I fasc. 1536, XVI/2 št. 24.637/1909);

42. spremenjene so bile regulacijske črte Vodovodne ceste, ki je bila od izteka v Dunajsko cesto pa do prve proti Spodnji Šiški vodeče prečne ulice razširjena od 18 na 20 m (sklep obč. sveta 1. oktobra 1909, Cod. III/67, fol. 326' sl., spis v Reg. I fasc. 1508, XVI/1 št. 24.663/1909);

43. spremenjen je bil regulacijski načrt in način zazidave poleg novega jubilejnega gledališča (dramskega), projektirana je bila nova 12 m široka ulica za gledališčem kot zveza med Gradiščem in Igraško ulico (sklep obč. sveta 18. januarja 1910, Cod. III/68, fol. 25 sl., spis v Reg. I fasc. 1537, XVI/2 št. 27.720/1909/);

44. spremenjene so bile regulacijske črte na križišču Bleiweisove (Prešernove), Tržaške in Rimske ceste, opuščen je bil trikotni trg ~~ki~~ ter projektiran podolgast peterokoten trg (sklep obč. sveta 5. junija 1908, Cod. III/66, fol. 155' sl., spis ^{in načrt} v Reg. I fasc. 1529, XVI/2 ~~xxxxxxx~~ št. 11.354/1907);

45. izdelan je bil regulacijski načrt Sv. Petra predmestja II. del (del mestu priključenega Vodmata) med Zaloško cesto, mestno mejo in Šmartinsko cesto (sklep obč. sveta 8. marca 1910, Cod. III/68, fol. 124 sl., spis v Reg. I fasc. 1515, XVI/2 št. 16. 187/1903);

46. projektirana je bila 12 m široka ulica čez zemljišče Val. Accetta od projektirane krožne ceste do Trnovskega pristana (sklep posvetovalnega sveta 30. novembra 1910, Cod. III/69, fol. 20, spis v Reg. I fasc. 1508, XVI/1 št. 30. 518/1910);

47. spremenjena je bila severna regulacijska črta v Prešernovi (Čopovi) ulici (sklep posvetovalnega sveta 11. januarja 1911, ~~Cod. III/69~~ Cod. III/69, fol. 34', spis v Reg. I fasc. 1538, XVI/2 št. 6458/1910);

48. spremenjen je bil regulacijski načrt v katastrski občini Gradⁿ dišče; v občini Vič projektirana cesta se je podaljšala na mestno ozemlje (sklep obč. sveta 31. decembra 1909, Cod. III/67, fol. 446 sl., spis v Reg. I fasc. 1534, XVI/2 št. 28. 540/1908);

49. spremenjen je bil zazidalni načrt ob Emonski cesti med Krakⁿ kovsko in Gradaško ulico, določen je bil strnjen stavbni sistem, prejšnji načrt je predvideval odprto zazidavo (sklep posvetovalnega sveta 6. novembra 1911, Cod. III/69, fol. 82' sl., spis v Reg. I fasc. ~~1534~~ 1785, XVI/2 št. 31. 728/1911);

50. podaljšana je bila v katastrski občini Sv. Petra predmestje II (Vodmat) 12 m široka cesta, vzporedna z Dolenjsko železnico za Pavškovim posestvom in Jenkovo ulico (ni bilo mogoče ugotoviti, kdaj je občinski svet o tem sklepal in tudi spis se ni našel);

51. spremenjena je bila širina ulice za novim jubilejnim gledališčem (dramo) in siver od 12 na 9 m (sklep obč. sveta 6. februarja 1912, Cod. III/70, fol. 38 sl., spis v Reg. I fasc. 1537, XVI/2 ~~št.~~ št. 27. 720/1909);

52. spremenjen je bil regulacijski načrt ulic na Vrtači ter zemljišča v kotu med železniško progo in Cesto na Rožnik (Večno potjo), na desni strani z železniško progo vzporedna cesta se razširi do viške meje od 15 na 17 m, ulica, vzporedna s progo na levi od Erjavčeve ceste do Tobačne ulice pa se razširi od 14 na 16 m (sklep obč. sveta 15. februarja 1910, Cod. III/68, fol. 100 sl., spis v Reg. I fasc. 1524, XVI/2 št. 26604/1905);

53. širina projektirane ulice čez zemljišče Val. Accetta v Trnovski pristan je bila zožena na 10 m (sklep obč. sveta 7. maja 1912, Cod. III/70, fol. 234 sl., spis v Reg. I fasc. 1508, XVI/1 št. 30.518/1910);

54. spremenjena je bila regulacijska črta Tržaške ceste ob mestni meji tako, da se je vskladila z regulacijsko črto v občini Vič (sklep obč. sveta 2. aprila 1912, Cod. III/70, fol. 173' sl., spis v Reg. I fasc. 1785, XVI/2 št. 38.177/1911);

55. spremenjen je bil zazidalni način na zemljišču med Zarnikovo ulico, Streliško ulico, Ulico Stare pravde in Elizabetno (Zrinjskega) cesto (sklep obč. sveta 11. julija 1912, Cod. III/70, fol. 369' sl., spis v Reg. I fasc. 1509, XVI/2 št. 15.509/1901);

56. spremenjene so bile regulacijske črte v Vegovi in Knežji ~~ulici~~ (Turjaški) ulici ter na Valvasorjevem trgu (Trgu francoske revolucije) (sklep ~~obč. sveta~~ posvetovalnega sveta 6. novembra 1911, Cod. III/69, fol. 83 sl., spis v Reg. I fasc. 1540, XVI/2 št. 25.989/1910);

57. spremenjen je bil regulacijski načrt na križišču Tržaške, Rimske in Bleiweisove (sedaj Prešernove) ceste in nasproti zgradbe obrtne šole (na Aškerčevi cesti), širina Nadvojvode Evgena (Aškerčeve) ceste se od Emonske ceste do Murnikove ulice določi na 20 m, naprej do Tržaške ceste na 16 m, na križišču je bil projektiran trikoten trg; širina Murnikove ulice se določi na 26 m zaradi ohranitve vrat v rimskem zidu; južno od obrtne šole je bila projektirana nova 12 m široka ulica (sklep

obč. sveta 2. aprila in 11. julija 1912, Cod. III/70, fol. 172 sl. in 367 sl., spis v Reg. I fasc. 1529, XVI/2 št. 11.354/1907/);

58. širina ceste v katastralni občini Gradišče zapadno od drsališča (sedanja Kocenova ulica) je bila zožena od 12 na 10 m (sklep obč. sveta 28. oktobra 1913, Cod. III/71, fol. 304 sl. in 13. januarja 1914, Cod. III/72, fol. 20 sl., spis v Reg. I fasc. 1588, V/4 št. 28.779/1912/);

59. opuščena je bila projektirana Cesarja Avgusta ulica (za dramskim gledališčem, ki naj bi vezala Gradišče z Igriško ulico), (sklep obč. sveta 10. februarja 1914, Cod. III/72, fol. 68 sl., spis v Reg. I fasc. 1537, XVI/2 št. 27.720/1909/);

60. opuščen je bil projektirani okrogli trg ob stiku Levstikove ulice in Vrtače, širina projektiranih ulic ob Tobačni tovarni in ob železniški progi (sedanji Tobačna in Ziljskega ulica) je bila zožena na 12 m (sklep obč. sveta 7. julija 1914, Cod. III/72, fol. 207 sl.);

61. spremenjene so bile regulacijske črte na Žabjeku, v Zvonarski ulici in Vožarskem. pctu (sklep obč. sveta 7. julija 1914, Cod. III/72, fol. 209 sl., delno modificiran 19. januarja 1915, Cod. III/73, fol. 19 sl., spis v Reg. I fasc. 1790, XVI/2 št. 7583/1914/);

62. Spremenjen je bil regulacijski načrt bivše občine Spodnja Šiška in sicer je bila na severni ~~stari~~ meji zemljišča pivovarne Union projektirana 14 m široka cesta pomaknjena za 20 m proti severu (sklep obč. sveta 20. julija 1915, Cod. III/73, fol. 116 sl., spis v Reg. I fasc. 1228, fol. 767-788/);

63. zaradi industrijskega tira v tobačno tovarno je bila preložena na severnem delu gozdne drevesnice projektirana cesta (sedaj Oslavijška ulica), (sklep obč. sveta 3. julija 1917, Cod. III/75, fol. 89 sl., spis v Reg. I fasc. 1793, XVI/2 št. 3442/1917/);

64. spremenjena je bila regulacijska črta na vogalu Brega in Cojzove ceste (pri Zoisovi hiši), vogal je bil zaokrožen (sklep obč. sveta

5. julija 1919, spis v Reg. I fasc. 1794, XVI/2 št. 1324/1919/;

Dopolnilni seznam vsebuje naslednje spremembe regulacijskega načrta:

I. spremenjen je bil regulacijski načrt Dolge (Dalmatinove) ulice in dela Klotdvorske ulice ter projektiran javni trg pred sodno palačo (sklep obč. sveta 19. julija 1899, Cod. III/54, fol. 46 sl., spis v Reg. I fasc. 1147, fol. 235 sl.);

II. spremenjen je bil regulacijski načrt podaljšane Bleiweisove ceste; ta sprememba je bila upoštevana že v prvotnem seznamu, gl. pod št. 24;

III. spremenjen je bil regulacijski načrt mestnega dela med Dunajske ceste, Tomanovo (Prežihovo) ulico, Frana Josipa (Cankarjevo) cesto in Kolizejsko (Puharjevo) ulico, kjer je stala vojaška bolnica in vojaško skladišče, (sklep obč. sveta 19. februarja 1907, Cod. III/65, fol. 40', spis v Reg. I fasc. 2056, fol. 428-436/);

IV. širina na podaljšane Ulice Stare pravde med Elizabetno (Zrinjskega) in Domobranksko (Roško) cesto je bila določena na 14 m (sklep obč. sveta 15. julija 1907, Cod. III/65, fol. 153', spis v Reg. I fasc. 1552, XIX/17, št. 436/1901/);

V. po naročilu deželne vlade je bil spremenjen regulacijski načrt v delu Gradišča med progo južne železnice, Cesto na Rožnik (začetek Večne poti) in občinsko mejo ter je bila določena razširitev ceste vzporedno z železniško progo od 12 na 15 m, ker je bila ta širina predpisana za cesto ob progi tudi na ozemlju občine Vič (sklep obč. sveta 15. julija in 5. oktobra 1907, Cod. III/65, fol. 153 in 190, spis v Reg. I fasc. 1524, XVI/2 št. 26.604/1905/);

VI. izdelan je bil regulacijski načrt, za del priključenega Vodmeta med Šmartinsko in Zaloško cesto ter železniško progo južne in dolenske železnice (sklep obč. sveta 4. aprila 1905, Cod. III/63,

fol.129 sl.,in 11.februarja 1908,Cod.III/66,fol.55' sl.,spis v Reg.I fasc.1515,XVI/2 št.16.187/03);

VII.spremenjen je bil regulacijski načrt za Prule,odpadli bi predvideni Tesarska ulica med Karlovško cesto in Prulami ter do Zvonarske ulice podaljšana Sredina,projektirana pa je bila nova ulica,ki bi vezala Karlovško cesto in Prule(v poteku današnje Praprotnikove ulice), (sklep obč.sveta 6.oktobra 1908,Cod.III/66,fol.251 sl.,spis v Reg.I fasc.1210,fol.588 sl.);

VIII.sprejet je bil regulacijski načrt za priključeno Spodnjo Šiško,ki ga je deželna vlada odobrila 16.decembra 1909(sklep obč.sveta 17.novembra 1914,Cod.III/72,fol.281 sl.,spis v Reg.I fasc.1791,XVI/2 št.15.270/1914,odobreni regulacijski načrt v zbirki načrtov 00/8);

IX.sprejet je bil regulacijski načrt Kavškove ulice(v Spodnji Šiški),ki ga je deželna vlada odobrila 6.septembra 1910;

X.sprejeta je bila dopolnitev regulacijskega načrta Spodnje Šiške,ki jo je deželna vlada odobrila 31.marca 1911;

XI in XII.izpopolnjen je bil regulacijski načrt za del Trnovega zapadno od Zelene pti(kolezijsko ozemlje),(sklepa obč.sveta 8.aprila in 28.oktobra 1913,Cod.III/71,fol.121'sl.in 307'sl.,spis v Reg.I fasc.1787,XVI/2 št.29.334/1912);

XIII.spremenjen je bil regulacijski ^{načrt} načrt glede današnje Dvoržakove ulice(sklep obč.sveta 23.aprila 1918,Cod.III/76,fol.74' sl.);

XIV.spremenjen je bil regulacijski načrt za Mirje in sicer je bila opuščena 16 m široka cesta,projektirana poševno čez zemljišče nemškega viteškega reda med Gorupovo ulico in Ulico rimskih legij (Snežniško ulico) ter projektirana 14 m široka cesta ob rimskem zidu (sklep obč.sveta 7.julija in 20.oktobra 1914,Cod.III/72,fol.204'sl.in 266' sl.,spis v Reg.I fasc.1529,XVI/2 št.11.354/1907).

IV.

Regulacijski načrt iz 1896 je del Ljubljane, ki leži severno od železniške proge, to je Bežigrad, le delno obravnaval. Predvidel je le nekaj ulic na levi strani Dunajske ceste ter določal dovozno cesto ob železniški postaji, današnje Vilharjevo, ter nekaj ulic okrog tedanjega pokopališča sv. Krištofa. Vprašanje preložitve pokopališča še ni bilo razčiščeno, zato so ureditev celotnega okoliša takrat odložili.²³

Leta 1897 je bila zgrajena topniška vojašnica ob Dunajski cesti. Za kolodvorom v Šiški pa si je mesto pridobilo zemljišče, kjer naj bi se zgradile delavnice državnih železnic. Zato je bilo treba predvideti komunikacije v okolišu topniške vojašnice in bodočih železniških delavnic. Mestni stavbni urad je izdelal osnutek regulacijskega načrta za del katastrske občine Kapucinsko predmestje med topniško vojašnico in občinsko mejo proti Spodnji Šiški. Ker je tudi občina Spodnja Šiška pripravljala svoj zazidalni načrt, sta se obe občini, ljubljanska in spodnješišenska, sporazumeli glede cest, ki naj bi se nadaljevale na ozemlju sosednje občine. Ljubljanska občina se je ob tej priliki tudi zavzela, da na zemljišču šišenske občine, kolikor je bilo predvideno za železniške delavnice, niso bile projektirane ceste.²⁴

Zaradi ugovorov zoper prvotno sprejeti osnutek regulacijskega načrta, ki je urejal okoliš med Dunajsko cesto in mestno mejo proti Spodnji Šiški, je bil sklep o odobritvi preklican. Mestni stavbni urad je pripravil tudi osnutek regulacijskega načrta za del mesta severno od kolodvora, to je vzhodno od Dunajske ceste. Toda stavbni odsek občinskega sveta je ta osnutek zavrnil, češ da je premalo upošteval bodoči razvoj tega mestnega dela. Občinski svet je tedaj naročil županu, naj da osnutek regulacijskega načrta izdelati

strokovnjaku, ki ima prakso v takem delu. Izdelava osnutka je bila nato poverjena arhitektu Maksu Fabianiju.²⁵

Fabiani je osnutek regulacijskega načrta izdelal v katastrskem merilu 1:2880.²⁶ Načrt s pojasnili je dal tudi natisniti.²⁷ Posnetki osnutka so bili že večkrat objavljeni.²⁸ Mestni stavbni urad (ing. Duffé) je Fabianijev osnutek precej kritično sprejel. Osnutek sploh ni bil obravnavan v celoti; na njegovi osnovi so bili izdelani regulacijski načrti za posamezne okoliše severnega dela Ljubljane. Ti regulacijski načrti so zajeli območje med Dunajsko cesto in mestno mejo proti Spodnji Siški ter manjši kompleks južno od topniške vojašnice. Bili so že omenjeni med spremembami regulacijskega načrta pod št. 25 in 28. Že sprejeti regulacijski načrt za območje zahodno od Dunajske ceste je bil pozneje glede Vodovodne ceste ponovno spremenjen; spremembe sta omenjeni pod št. 30 in 42.

Namen, da bi bil za severni del Ljubljane izdelan regulacijski načrt, ki bi ta del mesta povezal z mestom južno od železniške proge, tedaj ni bil dosežen. Leta 1910 je bila s podvozom na Šmartinski cesti urejena nova zveza med starim mestom in novim mestnim delom, ki naj bi se razvil onstran železniške proge. Tedaj je bilo treba misliti na regulacijski načrt, da ne bi gradbeni razvoj ostal prepuščen slučajnostim in samovolji. Leta 1911 je mestni stavbni urad (C. M. Koch) izdelal osnutek načrta za severni del mesta nad progo južne železnice. Ta osnutek verjetno ni ustrezal, kajti že naslednje leto so bile v posebni anketi določene smernice za izdelavo novega in je občinski svet sklenil, naj se v ta namen razpiše javen natečaj.²⁹

Na razpis je bilo vloženih 15 osnutkov, osem jih je ocenjevalna komisija izločila iz ožje konkurence. Prvo nagrado je prejel ing. Heide iz Nauena pri Berlinu, drugo nagrado je prejel arhitekt Friderik Schmidinger iz Münchena, sicer pa rojen v Ljubljani kot sin ljubljana-

skega notarjaza načrt z geslom "Progressus", tretja nagrada pa je bila podeljena načrtu arhitektov W. Schweglerja in Ch. Beguelina iz Düsseldorfa za načrt z geslom "Salus Publica". Načrt ing. Gustava Meningerja pl. Lerchenthala iz Gradca je bil odkupljen, Nagrajeni in še nekateri drugi osnutki regulacijskega načrta so bili razstavljeni v Jakopičevem paviljonu.

Načrti ing. Heideja, arh. Schmidingerja, arh. W. Schweglerja in Ch. Beguelina, ing. Meningerja ter načrt/z geslom "Zukunftsbild" so znani le po Skabernetovi objavi.²⁹ K tem tem osnutkom in k osnutku, vloženim pod geslom "Sedanjost, Preteklost, Prihodnost", so ohranjena pojasnila projektantov.^{29a} Ohranjeni so osnutki z gesli "Emona nova", "Sava", "Sedanjost, Preteklost, Prihodnost", ki pa niso prišla v ožjo konkurenco.³⁰ Imena projektantov niso znana. Osnutke Karla Krista in Frante Šrameka iz Dunaja pod geslom "Slovinska Lublaň", arh. Ferdinanda Mayra iz Innsbrucka pod geslom "Podoba mesta", ing. Kurta Fritscheja iz Kato-
vic v Šleziji pod geslom "Zlatorog", Kurta Karmela iz Gradca pod geslom "Suum cuique" ter Karla Brännlerja iz Ljubljane pod geslom "Zukunftsbild" je magistrat vrnil projektantom na njihovo zahtevo.³¹

Po sodbi razsodišča ni bil nobeden izmed projektov sposoben, da se uveljavi v predloženi obliki brez potrebnih sprememb in prilagoditev krajevnim razmeram. Zato je mestni stavbni urad dobil nalogo, da na podlagi nagrajenih osnutkov izdelava uradni regulacijski načrt za severni del Ljubljane in ga vskladi z že odobrenim načrtom okoliša med Dunajsko cesto in mestno mejo proti Spodnji Šiški. Ta načrt sta do srede leta 1914 izdelala načelnik stavbnega odseka ing. Štembov in ravnatelj stavbnega urada Duffé. Ta načrt je 1. 1915 stavbni urad pre-
risal, podpisal ga je ing. Prelovšek.³² Občinski svet je osnutek stavbnega urada sprejel na seji 20. oktobra 1914. Med prvo svetovno vojno je bila za vojaške potrebe zgrajena zvezna proga med gorenjsko in dolnjsko železnico; obstoječe stanje se je s tem bistveno spremenilo. Po na-

svetu deželne vlade je mestni stavbni urad leta 1918 izdelal nov osnutek regulacijskega načrta upoštevajoč zvezno progo med gorenjsko in dolenjsko železnico, sicer pa načrta iz leta 1914 ni spremenil.³³

Tako izpopolnjen osnutek je bil predložen deželni vladi v odobritev. Preden pa je bil odobren, je prišlo do konca prve svetovne vojne. Nove politične razmere z ustanovitvijo Jugoslavije so prinesle tudi nove razmere za razvoj Ljubljane. Narodna vlada Slovenije je že začetek leta 1919 dala pobudo, naj se regulacija severnega dela Ljubljane rešuje obenem z železniškim vprašanjem in vprašanjem preložitve glavnega kolodvora.³⁴ Do take rešitve sicer ni prišlo, toda po preteku nekaj let se je mesto pričelo ukvarjati z novimi regulacijskimi načrti za območje severno od kolodvora.

ni spreminjal.³³ Tako izpopolnjen osnutek je bil predložen deželni vladi v odobritev. Preden pa je bil odobren,~~se~~ je prišlo do konca prve svetovne vojne. Nove politične razmere z ustanovitvijo Jugoslavije so prinesle tudi nove razmere za razvoj Ljubljane. Narodna vlada Slovenije je že začetek leta 1919 dala pobudo, naj se regulacija severnega dela Ljubljane rešuje obenem z železniškim vprašanjem in vprašanjem preložitve glavnega kolodvora.³⁴ Do take rešitve sicer ni prišlo, toda po preteku nekaj let se je mesto pričelo ukvarjati z novimi regulacijskimi načrti za območje severno od kolodvora.

OPOMBE.

1. Vlado Valenčič, Oblikovanje Ljubljane v prvi polovici XIX. stoletja. Kronika XIV/1966, str. 142 sl. - 2. Gl. op. 1, str. 143 sl. - 3. Vlado Valenčič, Gradbeni razvoj Ljubljane od dograditve južne železnice do potreisa 1. 1895. Kronika IX/1961, str. 135 sl. - 4. Gl. op. 3, str. 136 sl. - 5. MALj, Zbirka načrtov OO/4, Plan des west. Theiles der Stadt Laibach mit Angabe der Baulinien nebst Projekt der Stadterweiterung bis zur Südbahn. Stadtbauamt, 1. januar 1876, A. Wagner. Načrt je bil objavljen gl. op. 3, str. 137. - 6. MALj, Reg. I fasc. 996, fol. 201, Project, Parzellirung und Umlegung der Triester Reichsstrasse im westlichen Theile der Stadt Laibach. Krainische Baugesellschaft. 1873/1882. Drugi izvod načrta ~~entw.~~ s podpisom "entw. Wilhelm Treo" je v Zbirki načrtov OO/4. - 7. MALj, Reg. I fasc. 996, fol. 200-230. - 8. MALj, Zbirka načrtov OO/4, Situationsplan über die neu zu eröffnende Verkehrsstrasse in der Gradischa Vorstadt an der an der Triester Reichsstrasse gelegenen Realität der krainischen Baugesellschaft vormals Vincenz Seunig's Garten, Laibach 1890. - 9. MALj, Zbirka načrtov OO/4, Stadt-Plan, Stadtbauamt Laibach Juni 1888, (1:500). - 10. MALj, Zbirka načrtov OO/4, Mestni stavbinski urad Ljubljanski v oktobru 1889; merilo 1:2880. - 11. MALj, Zbirka načrtov OO/4, Načrt o stavbinskih črtah na Prulah, I. Sbrizaj, 20. 10. 1894. - 12. Gl.

op.3, str.139. - 13. Vlado Valenčič, Prvi ljubljanski regulacijski načrt. Kronika XV/1967, str.74 sl. - Nace Šumi, Arhitektura secesijske dobe v Ljubljani. Ljubljana 1954, str.10 sl. - Arhivsko gradivo o regulacijskem načrtu je povečini zbrano v MALj, Reg. I fasc. 2070. - 14. Boris Gaberščik, Camillo Sittes Plan für Laibach. Berichte zur Raumforschung und Raumplanung, Wien, 10. Jahrgang 1966, Heft 1, str. 29-33. ^{* Gl. Murski} - 15. Maks Fabiani, Poročilo k načrtu občne regulacije stolnega mesta Ljubljane, Dunaj 1895. - Druga izdaja je izšla 1899 in je vsebovala tudi regulacijski osnutek za severni del Ljubljane (bežigranski okoliš). Fabianijev osnutek je objavil Šumi, n.o.m. slike str. II. - 16. Šumi, n.o.m. str. 18 sl. - 17. MALj, Zbirka načrtov OO/4, Splošni regulacijski načrt za deželno stolno mesto Ljubljano, 9. 11. 1895. Objavljen je bil v Kroniki XV/1967, str. 74 in Šumi, n.o.m. slike str. III. - 18. MALj, Reg. I fasc. 2070, zapisniki ankete. - Gl. op. 13, Valenčič, n.o.m. str. 77 sl. - 19. MALj, Zbirka načrtov OO/5. - 20. MALj, Zbirka načrtov OO/4, Ljubljana, regulacija 1:2880. - 21. C. M. Koch, Načrt mesta Ljubljana, priložen Voditelju po Ljubljani, ki ga je izdal I. Bonač, Ljubljana. - 22. MALj, Reg. IV A. Izpremembe in dopolnitve regulacijskega načrta za Ljubljano v kolikor so bile od nadzorne oblasti odobrene do 5. julija 1919. - Načrti so navedeni po istih tekočih številkah, kot so shranjeni v konvolutu in vpisani v posebnem seznamu. Seznam, ki ga je vodil mestni stavbni urad, vsebuje 64 sprememb in dopolnitev. K temu seznamu je ing. Mačkovšek leta 1934 naknadno sestavil dopolnilni seznam sprememb in dopolnitev, ki v prvem seznamu niso bile zajete. Dopolnilni seznam s 14 spremembami in dopolnitvami je bil napravljen na podlagi načrtov, ki so bili pri deželni vladi. Načrti, ~~so~~ deloma originali, deloma pa prerisani, so opremljeni z rimskimi številkami I do XIV. - Pomembnejše izmed sprememb in dopolnitev regulacijskega načrta so obravnavane Valenčič, Spremembe in dopolnitve ljubljanskega regulacijskega načrta iz leta 1896. Kronika XV/1967, str. 152-165. - 23. Vlado Valenčič,

Regulacijski načrt severnega dela Ljubljane, Kronika XVI/1968, str. 102. - 24. Gl. op. 23, str. 102. - 25. Gl. op. 23, str. 103. - 26. MALj, Zbirka načrtov OO/6, Maks Fabiani, Načrt za osnovo in preosnovo severnega dela Ljubljane, od 14. februarja 1899. - 27. M. Fabiani, Regulacija deželnega stolnega mesta Ljubljane, Dunaj 1899, str. 5 sl. - 28. Šumi, n. o. m. str. IV; V. Skaberne, Osnovni načrt za severni del mesta Ljubljane, Vijesti Hrvatskog društva inženira i arhitekta u Zagrebu, Društva inženirjev v Ljubljani i Društva inženira i arhitekta u kraljevini Dalmaciji, Godina XXXIV, Zagreb 1913, str. 91; ~~V. Skaberne~~ gl. op. 23, str. 107. - 29. Gl. op. 28, Skaberne, n. o. m. str. 112 sl., 147 sl., 161 sl. - Posnetka Heidejevega in Schmidingerjevega osnutka gl. op. 23, str. 110 in 112. ¹ 30. MALj, Zbirka načrtov OO/6. ² - 31. Gl. op. 23, str. 108. ³ - 32. Gl. op. 23, str. 111. ⁴ - 33. ^{MALj,} Zbirka načrtov OO/6, trije izvodi. ^{Mestni stavbni urad,} "Načrta regulacije severnega dela Ljubljane", merilo 1:2880, 12. februarja 1918, C. M. Koch, ing. Prelovšek. - 34. Gl. op. 23, str. 112. MALj, Reg. IV B fasc. 90, št. 78.503/36, spis št. 9871/20.-

- ¹ 29a. MALj, Reg. IV B fasc. 90, št. 78.503/36, pri spisu XVI/1 št. 15.330/12.-
² Reg. IV B fasc. 90, št. 78.503/36, pri spisu XVI/1 št. 15.330/12.-
³ Reg. IV B fasc. 90, št. 78.503/36, pri spisu XVI/1 št. 15.330/12.-
⁴ Reg. IV B fasc. 90, št. 78.503/36, spis št. 19.741/14.-